

4. Киричок В. А. Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. Класний керівник, 2011. № 9/10. С. 47.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
6. Концепція позашкільної освіти та виховання. МОН України. 1997. № 16/3-8. С. 6. URL: <http://domuch.khar.kor.ua>
7. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. МОН України. Інститут проблем виховання АПН України. URL: <http://education.km.ua>
8. Сухомлинський В. О. З чого починається громадянин. Вибрані твори: у 5 т. Київ, 1997. Т. 5. С. 359-366.

*Л.В. Гончар, м. Київ,
Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНИХ РОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ СУЧАСНОЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті подано аналіз наукового матеріалу з проблеми сімейних рольових очікувань сучасної учнівської молоді, а саме: теоретичну інтерпретацію сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді; готовності молодшої особи до майбутнього сімейного життя. Уточнено сутність поняття «сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді» як процес психічної регуляції поведінки, який забезпечується когнітивною, емоційно-ціннісною та поведінковою готовністю особистості до майбутнього сімейного життя; виокремлено складові цього поняття.

***Ключові слова:** учнівська молодь, сімейно-спрямовані очікування, готовність до майбутнього сімейного життя, рольові очікування сучасної учнівської молоді.*

Сімейно-спрямовані очікування входять у систему соціальних очікувань. На думку О. Васильченко, останні включають усвідомлення індивідом, якої саме поведінки чекають від нього оточуючі, а також усвідомлення можливих реакцій оточуючих на той чи інший характер поведінки [1, с. 285].

Характеризуючи соціальні очікування як процес, І. Попович виокремлює в ньому ряд структурних складових, які утворюють, на думку вченого, зміст соціальних очікувань. Це такі структурні елементи, як: «очікуване середовище», «очікуваний елемент», «очікувана ситуація», «очікувана потреба» та ін. [3, с. 186].

Досліджуючи сімейні рольові очікування, Л.Рішко вважає, що вони є компонентом сімейно-рольової взаємодії як сукупності установок, норм і зразків поведінки, що характеризують одних членів сім'ї в їхньому ставленні до інших її членів. Дослідниця вважає, що сімейні рольові очікування є похідними

від моделей сімейно-рольового розподілу – традиційної, антитрадиційної, егалітарної, які виділяються з урахуванням статево-рольової диференціації – розподілу сімейних ролей на підставі статевої приналежності. Кожна з моделей має як свої переваги, так і фактори ризику для стабільності сімейної системи, але для успішності сімейного життя більш важливою є узгодженість уявлень про рольову поведінку й рольові очікування подружжя в контексті прийнятої моделі, а також гнучкість самої моделі, її здатність відповідати актуальним потребам життєдіяльності сім'ї [4, с. 147].

Послугуючись проаналізованими вище працями, поняття «Сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді» розглядаємо як процес психічної регуляції поведінки, який забезпечується когнітивною, емоційно-ціннісною та поведінковою готовністю особистості до майбутнього сімейного життя. Характеризуючи сімейно-спрямовані очікування як процес, виокремлюємо у ньому наступні структурні складові: «очікуване сімейне середовище», «очікуваний чоловік/дружина», «очікуване розподілення ролей у сімейній системі при реалізації сімейних функцій», «очікувана кількість дітей», «очікуване виконання партнером батьківської ролі», «очікувана інтимна сфера у подружньому житті», «очікувана потреба в моральній та емоційній підтримці з боку партнера» та ін.

Уважаємо, що сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді можуть розглядатися і як властивість, якими володіє особистість щодо соціальних дій, спрямованих на прогнозування і конструювання нею свого майбутнього.

Шляхом аналізу теоретичних джерел з проблеми уточнено сутність поняття «Готовність молоді до майбутнього сімейного життя», яке трактуємо як психологічний феномен, що охоплює інтегральну сукупність якостей, що поєднує наявність знань, навичок і вмінь з сімейної педагогіки, основ репродуктивної культури, позитивне ставлення до майбутнього сімейного життя, свідоме усвідомлення відповідальності за ефективне виконання подружніх і батьківських ролей, які забезпечують у майбутньому

здатність молоді особи свідомо планувати майбутнє подружнє життя та народження дітей.

Поняття «Готовність молоді особистості до майбутнього сімейного життя» на наш погляд, характеризується: 1) певною сумою знань: щодо значення сім'ї в житті людини та її функцій; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною; знання з основ репродуктивного здоров'я; 2) наявністю емпатійної здатності, позитивного ставлення до нових обов'язків, прагнення свідомо і відповідально виявляти подружні й батьківські почуття; здатність до самовдосконалення; 3) наявністю елементарних побутових вмінь, необхідних для майбутнього подружнього життя, вмінь елементарного догляду за дитиною та створення безпечного середовища для неї; вміння застосовувати необхідні знання у спілкуванні і міжособистісній взаємодії; уміння регулювати власні емоції і поведінку.

Для того, щоб у подальшому дослідним шляхом визначити реальний стан готовності сучасної учнівської молоді до майбутнього сімейного життя, було розроблено критерії, показники та рівні такої готовності, а саме: когнітивний (знання про значення сім'ї в житті людини та її функції; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною; знання основ репродуктивного здоров'я), емоційно-ціннісний (наявність емпатійної здатності, позитивного ставлення до сімейних обов'язків, прагнення свідомо і відповідально виявляти майбутні подружні й батьківські почуття; прагнення піклуватись про власне репродуктивне здоров'я; здатність до самовдосконалення), поведінково-діяльнісний (володіння елементарними побутовими навичками; вміння піклуватись про власне репродуктивне здоров'я; вміння елементарного догляду за дитиною та створення безпечного середовища для неї; вміння толерантно спілкуватись, регулювати власні емоції і поведінку). Схарактеризовано рівні готовності учнівської молоді до майбутнього сімейного життя: високий; середній; низький.

Отже, запропонована нами теоретична інтерпретація сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді та її готовності до майбутнього сімейного життя слугувало нам вагомою теоретичною платформою для визначення рівнів готовності учнівської молоді до майбутнього сімейного життя. З цією метою було розроблено комплексну методику дослідження сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді, яка включала, зокрема: адаптовану діагностичну методику визначення рольових очікувань та домагань у шлюбі (РОД) О. Волкової, опитувальник «Ставлення старшокласників до сімейних цінностей» (авторський), проєктивну методику «Мій ідеал сім'ї» (авторську), адаптовану «Методику діагностики соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса і Р. Даймонда, методику «Здатність до емоційно-значущих стосунків» А. Івашова, «Методику діагностики комунікаційної установки» В. Бойко, «Методику діагностики схильності до конфліктної поведінки» К.Томаса, метод спостережень та ін. У перспективі – узагальнення отриманих експериментальних даних, здійснення їх інтерпретації.

Література

1. Васильченко О. М. Соціальні очікування українського студентства. Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні. / За ред. С. Д. Максименка. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2003. С. 284-295.
2. Гончар Л. В, Яценко Л. В. Оптимізація взаємодії школи і сім'ї з формування відповідального батьківства у старшокласників на засадах партнерства. Вісник Запорізького національного університету. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. 2021. № 1(37). С. 51-57.
3. Попович І. С. Соціальні очікування особистості як процес психічної регуляції поведінки. Психологічні перспективи. 2016. Вип. 27. С. 184-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppst_2016_27_18
4. Рішко Л. Вплив рольових очікувань на характер сімейного спілкування подружжя. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2011. Вип. 23. С.147-149.

*Т.Г. Гриців, м. Чортків,
Україна*

МЕНАЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ

У тезах охарактеризовано особливості соціально-культурної парадигми, які